

Prac// toraten

platform voor praktische innovatie

Stichting Ieder mbo een practoraat

KWALITEITSCRITERIA PRACTORATEN

Bijlage 1. Kwaliteitscriteria bij practoraten

Na de start van het eerste practoraat in 2012, is in 2015 de Stichting Ieder mbo een practoraat opgericht. Sindsdien heeft de beweging van practoraten een flinke groei doorgemaakt. In kwantitatieve zin, er zijn inmiddels meer dan 70 practoraten actief, maar vooral in kwalitatieve zin; een uitgewerkte visie op de meerwaarde van practoraten, de positie en rol van onderzoek in het mbo, actieve kennisdeling binnen en buiten het practoraten-netwerk etc.

Om de daadwerkelijke meerwaarde van een practoraat te bepalen heeft de Kwaliteitscommissie van de Stichting Ieder mbo een practoraat zogenoemde kwaliteitsgebieden opgesteld, waarin verschillende criteria worden geduid. In dit document worden deze criteria nader toegelicht, met extra aandacht voor de positie en rol van onderzoek.

1. Doel practoraat

Practoraten willen een actieve bijdrage leveren aan de innovatiekracht van de mbo-sector en hiervoor wordt binnen de practoraten praktijkgericht onderzoek uitgevoerd om onderbouwde keuzes te maken, te reflecteren, te leren, en de oren en ogen open te houden (Manifest 'Bezig met de vragen van morgen', 2017). Op basis van deze visie wordt het volgende doel van een practoraat geformuleerd:

“Doel van een practoraat is een bijdrage te leveren aan lerende innovatiecultuur in het mbo, opleiden voor innovatief vakmanschap. Practoraten vormen de plek (de innovatieve tussenruimte), waar praktijkgericht onderzoek plaatsvindt, waar onderwijs en bedrijfsleven kennis en ervaring delen, verbinden en ontwikkelen gericht op verduurzaming van het curriculumaanbod in en buiten de mbo-instelling”.

Veel mbo-instellingen hebben hun onderwijs verrijkt met de instelling van een practoraat of oriënteren zich daarop. Onderzoek doen binnen het mbo is ' bezig zijn met de vragen van morgen'. In bijlage 1 is de context van onderzoek binnen het mbo uitgebreider beschreven.

Een practoraat streeft, op basis van de geformuleerde doelstelling, diverse subdoelen na. Onder andere – maar niet uitsluitend – de volgende:

- Kennis verzamelen door te zorgen dat er aansluiting is tussen het practoraat en de praktijk door in gesprek te gaan met stakeholders, onderzoeksresultaten te gebruiken of voort te bouwen op eerder onderzoek en samen te werken met betrokken partijen.
- Kennis opdoen en ontwikkelen door middel van onderzoek in de context van de betrokken beroepsopleidingen, onderwijssectoren en mbo-instellingen.

- Kennis delen binnen de opleidingen, tussen de opleidingen, binnen de instellingen, met de beroepspraktijk en andere externe partners zodat er samengewerkt en samen geleerd kan worden.
- Bewustwording creëren binnen de onderwijsteams in de mbo-instelling over de rol van het practoraat in het beroepsonderwijs. En daarop aansluitend bijdragen aan de verbetering en vernieuwing van het onderwijs in co-creatie met de docenten en op basis van een reflectieve en onderzoekende houding.

De kwaliteitscommissie van de Stichting 'Ieder mbo een practoraat' heeft kwaliteitscriteria voor practoraten opgesteld. Deze kwaliteitscriteria, die hierna worden uitgewerkt, zijn een uitwerking van het model met de vier kwaliteitsgebieden voor practoraten.

De kwaliteitscriteria¹ om practoraten en hun doelstelling nader te duiden, zijn bedoeld als handreiking voor practoraten en de Stichting Ieder MBO een practoraat. De kwaliteitscriteria zijn uitgewerkt in een aantal aandachtspunten.

Tussen de assen bevinden zich vier aandachtsgebieden of focusgebieden, met enkele relevante aspecten voor een practoraat:

¹ Mede geïnspireerd op het Advies werkgroep. Kwaliteit Praktijkgericht onderzoek en het lectoraat van 20 januari 2017.

Innoveren, met vragen over:

- De mate waarin het practoraat verbonden is met de strategische agenda van een mbo-instelling.
- De mate waarin het vraagstuk ingebed is in het werkveld, actueel is en bijdraagt aan innovatie.
- Of en in welke mate er sprake is van co-creatie tussen de beroepspraktijk en het onderwijs.
- Of er voldoende experimenteerruimte is om het vraagstuk te onderzoeken en uit te zoeken.

Organiseren, met vragen over:

- De mate waarin het practoraat gepositioneerd wordt als herkenbare organisatie-eenheid binnen en buiten een mbo-instelling en beroepspraktijk
- De mate waarin het practoraat breed en diep verankerd is binnen een mbo-instelling, en samenwerking met (eventuele) andere opleidingen en diensten wordt gestimuleerd.
- De mate waarin het practoraat wordt gefaciliteerd in immateriële en materiële zin.
- De mate waarin bestuur en management zich daadwerkelijk committeren aan het practoraat.

Professionaliseren, met vragen over:

- De zichtbare betrokkenheid van professionals die beschouwd worden als kartrekker, aanjager van het practoraat.
- Of de professionals, die betrokken zijn en worden bij het practoraat beschikken over vernieuwende, onderzoekende en reflectieve competenties.
- Of de professionals een interactieve en verbindende werkwijze onderschrijven en uitdragen met alle belanghebbenden.
- Of zij bereid zijn bij te dragen aan excellent onderwijs of dat al doen.

Realiseren, met vragen over:

- De mate waarin de resultaten van het practoraat relevant zijn voor het onderwijs en het beroep.
- De mate waarin studenten en docenten daadwerkelijk participeren en betrokken zijn bij het practoraat.
- De mate waarin het practoraat zijn kennis en resultaten verspreidt binnen het onderwijs, beroepspraktijk en aan andere betrokkenen beschikbaar stelt.
- De mate waarin men intern en extern verantwoording aflegt aan alle belanghebbenden over het practoraat, opzet, middelen, resultaten en effecten.

Bovenstaande wijze van kijken maakt het mogelijk om per practoraat uitspraken te doen over sterke punten en eventuele ontwikkel- en/of aandachtspunten, om zo bij te dragen aan een stevige en waardevolle positie van een practoraat in het versterken van zowel het onderwijs als het beroep.

Bijlage 2. Kwaliteitscriteria voor de onderzoekscomponent in een practoraat

3a. Relevantie van het vraagstuk:

- Het vraagstuk is gebaseerd op een gedegen analyse van de maatschappelijke, beroeps-, regionale of onderwijscontext.
- Het vraagstuk is relevant voor de (toekomstige) beroepspraktijk van en het onderwijs aan mbo-studenten.
- Het vraagstuk is relevant voor de onderwijs- en beroepspraktijk en draagt bij aan innovatie van beide.
- Het vraagstuk bevordert de samenwerking (co-creatie) en wisselwerking tussen onderwijs (docenten en studenten) en beroepspraktijk/werkveld.
- Het vraagstuk ordent en verdiept bestaande kennis of beoogt nieuwe kennis te produceren.
- Het vraagstuk betreft of bouwt verder op resultaten uit professioneel en wetenschappelijk onderzoek (contact met relevante collega – onderzoekers).
- Het vraagstuk is realistisch gezien inzet, betrokkenheid partners, middelen en gegeven tijdpad.
- Het vraagstuk kan rekenen op aantoonbare bestuurlijke betrokkenheid, aandacht en ondersteuning.

3b. Praktische relevantie:

- Het onderzoek beoogt een verandering in de huidige onderwijssituatie te bewerkstelligen, bestaande praktijken te doorbreken en/of nieuwe praktijken te ontwikkelen.
- Het onderzoek werkt door naar de beroepspraktijk, arbeidsmarkt en samenleving.
- Het onderzoek werkt door naar alle lagen binnen het beroepsonderwijs en draagt bij aan professionalisering van docenten en stakeholders.
- Het onderzoek levert resultaten op, die toepasbaar/buikbaar zijn voor beroepspraktijk, vakgebied, opleiding of onderwijs.
- Het onderzoek levert resultaten op, die overdraagbaar zijn naar andere contexten en bijdrage aan kennisontwikkeling binnen het onderzoeksdomein, de beroepsopleidingen en het vakgebied.

3c. Methodische grondigheid:

- Een onderzoeksplan geeft richting aan het practoraat/onderzoek.
- De mensen, middelen en organisatie zijn adequaat, daaruit blijkt commitment en managementsupport vanuit het bestuur van de instelling.
- De uitwerking van het onderzoeksvragen zijn afgebakend op het kennisdomein van het practoraat, precies geformuleerd en functioneel voor de onderwijspraktijk (de formele kwaliteit is afgebakend, precies, functioneel).
- Het onderzoek is navolgbaar, beschrijft onderzoeksmethode, werkwijze en interventies.

- Praktijk in onderzoek is herkenbaar voor het beroepsonderwijs en -opleidingen.
- Onderzoeksvragen zijn ingebed in bestaande kennis en bouwen daarop voort.
- Beoogde resultaten zijn adequaat, eenduidig, plausibel, herleidbaar en verklaarbaar.

3d. Keuze van onderzoeksmethodiek:

- De gekozen onderzoeksmethodiek past bij het doel en de context van het praktijkgericht onderzoek en de focus van de methodiek richt zich op uitzoeken/ordenen en onderzoeken van activiteiten die in het mbo plaatsvinden.
- De onderzoeksmethodiek is niet afhankelijk van het inschakelen van een professionele onderzoeker, maar vooral herkenbaar door het hanteren van specifieke methoden of een combinatie van onderzoeksmethoden, kwalitatief en kwantitatief.
- In de onderzoeksmethodiek komen methodische kwaliteit en een procesmatige benadering van de samenwerking van de 'onderzoeker(s)' en docenten (onderzoekende houding) en studenten samen.
- De gekozen onderzoeksmethodiek komt voort uit de behoefte om onderzoek en praktijkontwikkeling/-verbetering inhoudelijk (kennistransfer) en procesmatig (docenten als mede-uitvoerders van onderzoek) te verbinden.

3e. Ethische verantwoording:

- Onderzoekers zijn integer, onafhankelijk en onpartijdig.
- Uitvoering gebeurt zorgvuldig, waaronder het zorgvuldig bewaren van data.
- Uitvoering gebeurt respectvol en houdt rekening met de belangen en privacy van de betrokkenen.
- Resultaten zijn toegankelijk, bij voorkeur via Open Access.

3f. Publieke verantwoording:

- Over het integrale onderzoeksproces (ieders rol in het onderzoek en de gemaakte keuzes op basis van de opbrengsten) wordt intern en extern verantwoording afgelegd aan alle stakeholders/ betrokkenen.
- Over de kwaliteit, resultaten en impact van het onderzoek, evenals het integrale onderzoeksproces wordt intern en extern verantwoording afgelegd aan alle stakeholders/ betrokkenen.
- De onderzoeksresultaten worden publiekelijk verspreid, gedeeld en uitgedragen.

3g. Impact van practoraat:

- Het betreft resultaten in de vorm van denkbeeldige idealen en visie, of in geschreven curricula, documenten en onderwijsmiddelen (materialen);
- Het betreft resultaten in de vorm van interpretaties door docenten, en uitgevoerd door docenten tijdens de lessen en tijdens het leerproces van de mbo-studenten in school en/ of de arbeidspraktijk;
- Het betreft resultaten in de vorm van gemeten ervaringen en resultaten van docenten en praktijkopleiders (leermeester), en de mate waarin zij zich hebben geprofessionaliseerd;
- Het betreft resultaten in de zin van concrete producten en toepassingen

Diverse soorten onderzoek: waarde en betrokkenen

Auteur: Jelle Kaldewaij (NRO), mei 2018

Praktijkonderzoek:

" ...

Hieronder wordt onderzoek verstaan dat relevant is in een bepaalde praktijksituatie, maar nog niet of niet gemakkelijk te vertalen naar collega's of naar nieuwe situaties. Praktijkonderzoek dat is uitgevoerd door een docent kan inhouden dat die kijkt of een bepaalde aanpak werkt en die aanpak dan afzet tegen bijvoorbeeld groepen van leerlingen waarbij de aanpak niet is of wordt toegepast. Dat onderzoek kan heel systematisch zijn, maar omdat het beperkt is in scope, kan niet gezegd worden dat het leidt tot uitspraken die voor andere leraren in andere klassen gelden. ..."

Praktijkgericht onderzoek:

" ...

Het streven om onderzoek te doen dat ook van belang is voor andere scholen, staat centraal in praktijkgericht onderzoek. Dat definiëren we thans als volgt: Praktijkgericht onderzoek is onderzoek gericht op schoolontwikkeling/innovatie waarvan de vraagstelling wordt ingegeven door de onderwijspraktijk en wordt uitgevoerd in en met die praktijk. Praktijkgericht onderzoek levert kennis, inzichten en/of concrete producten die bijdragen aan de ontwikkeling van de onderwijspraktijk (door schoolontwikkeling en professionalisering) en aan het vergroten van de wetenschappelijke kennisbasis over onderwijs. Die laatste toevoeging levert het cruciale verschil op met praktijkonderzoek: de bedoeling van dit praktijkgericht onderzoek is niet alleen om de desbetreffende onderwijsinstellingen verder te helpen via schoolontwikkeling en professionalisering, maar ook om "transfereerbare" kennis te produceren: kennis die andere scholen ook kunnen inzetten voor de ontwikkeling van hun onderwijspraktijk. Inmiddels kunnen we daar een paar specifieke vormen in onderscheiden. ..."

Bijlage 3. Context onderzoek in het mbo

1. Context onderzoek in het mbo

Volgens de kwaliteitscommissie van de Stichting 'Ieder mbo een practoraat' willen practoraten een actieve bijdrage leveren aan de innovatiekracht van de mbo-sector. Dat betekent up-to-date beroepsonderwijs en innovatief potentieel bij docenten en teams binnen de instelling. Volgens de stichting heeft het mbo onderzoek nodig om onderbouwde keuzes te maken, te reflecteren, te leren, en de oren en ogen open te houden (Manifest 'Bezig met de vragen van morgen', 2017).

1a. Onderzoek practoraten

Practoraten houden zich volgens de Kwaliteitscommissie (2018) bezig met onderzoeken en delen van kennis en ervaring tussen onderwijs en bedrijfsleven om kwaliteitsverbetering en vernieuwing van het onderwijs te realiseren. Het gaat hierbij volgens de Kwaliteitscommissie (2018) om samen met het beroepenveld, docenten en studenten te werken aan innovatieve, creatieve, technologisch vernieuwende praktijken. Het onderzoek is volgens de Kwaliteitscommissie (2018) praktijkgericht van aard.

1b. Onderzoek in het mbo

Onderzoek doen binnen het mbo is 'bezig zijn met de vragen van morgen'. De practor brengt docenten bij elkaar die samen onderzoek doen in en naar verbeteringen van de dagelijkse onderwijspraktijk en beroepspraktijk. Docenten gaan tijdens het onderzoek 'ontdekken, uitproberen en risico's nemen', waardoor hun onderzoekende houding al werkend wordt ontwikkeld. Onderzoek en de ontwikkeling van onderzoekende houding bij docenten vraagt om integrale blik bij College van Bestuur, stafmedewerkers, leidinggevenden en docenten. Veel wetenschappelijke feedback over het onderzoek in het mbo heeft een negatieve connotatie. Onderzoekers als Aarts et al. (2019), en Teurlings en Beek (2017) constateren dat in het mbo veel varianten van praktijkgericht onderzoek voorkomen en dat de sector behoefte heeft aan (valide) kwaliteitscriteria. Deze kwaliteitscriteria moeten worden afgestemd op de grote variëteit aan opgeleverde producten, kennis en inzichten, verspreiding en gebruik van kennis, beelden, verwachtingen en opvattingen, en onderliggende visies op kennisontwikkeling (Aken & Andriessen, 2011; Andriessen, 2014; Forum voor Praktijkgericht onderzoek, 2012; HBO-raad (2011); Heikkinen, de Jong, & Vanderlinde, 2016; Martens, Kessels, De Laat, & Ros, 2012; Ros, 2015; Ros, Amsing, Ter Beek, Beek, Hessing, Timmermans, & Vermeulen, 2013; Wassink, 2016, Vander Meer en Verheijen, 2018).

Aanvullende literatuur via Niek van den Berg:

Bijwaard, S. (2011). Twinkelende ogen. Innovatie bij Zadkine 2010-2011. Rotterdam: Zadkine.
https://www.zadkine.nl/~media/Files/Downloads/Zadkine/Lectoraat%20beroepsonderwijs/Innovatie/Twinkelende_Ogen_2010-2011.ashx

Netwerk Lectoren Lerarenopleidingen (2017). Praktijkgericht onderzoek dat bijdraagt aan innovatie

van opleiding en praktijk. Retrieved from http://www.lerarenopleider.nl/velon/wp-content/uploads/2017/06/NotitieKennisbenutting_enkelzijdig.pdf

Onderwijsraad. (2014). Meer innovatieve professionals. Den Haag: Onderwijsraad. <https://www.onderwijsraad.nl/binaries/onderwijsraad/documenten/adviezen/2014/11/25/meer-innovatieve-professionals/Meer-innovatieve-professionals-1.7.pdf>

Van den Berg, N., Boer, M., De Beer, J., De Jongh, A., Streumer, J., & Bijwaard, S. (2011). Onderzoek in het mbo. Het Zadkine lectoraat beroepsonderwijs als casus. Rotterdam: Zadkine. <http://www.strixalucoonderzoekinnovatie.nl/files/Onderzoek%20in%20het%20mbo.pdf>

Van den Berg, N. (2016). Grenspraktijken. Opleiders en onderzoekers in ontwikkeling. (Openbare les) Wageningen: Stoas Wageningen | Vilentum Hogeschool. <https://www.greeni.nl/webopac/MetaDataEditDownload.csp?file=2:139906:1>

Van den Berg & Onstenk (2019) <https://www.greeni.nl/iguana/www.main.cls?sUrl=search#searchTerm=32&index=Index26&hideSearch=1&Sort=Year&SortDirection=-1>

Van den Berg, N. & Teurlings, C., m.m.v. Barbara Janssen (2019). Van praktijkvraag naar onderzoeksvraag. Den Haag: Kennisrotonde. <https://www.nro.nl/wp-content/uploads/2019/09/Kennisrotonde-publicatie-Vraagarticulatie.pdf>

Door de instelling van practoraten kan de mbo-instelling haar eigen onderzoeksagenda ontwikkelen en het onderzoek zelf ter hand nemen. De uitdaging van het practoraat is om het onderzoek en onderzoekend werken te vervlechten in de werkpraktijken van docenten, studenten en beroepenveld. Practoraten hebben hiervoor ruimte nodig om na te denken en hun onderzoek al werkend af te stemmen op de opleiding en bekwaamheid van (docent)onderzoeker, producteisen, gedragscode, afleggen van verantwoording over het onderzoek en onderzoeksproces, rol van de peers hierin, eigenaarschap en vervlechting van het onderzoek in de organisatie. Een belangrijke context waarmee de Stichting 'Ieder mbo een practoraat' rekening houdt.

1c. Onderwijsgebonden onderzoek

Maar wat wordt precies met onderzoek bedoeld, en hoe wordt praktijkgericht onderzoek gedefinieerd? Recentelijk hebben de auteurs Aarts, Hulsker en Imants (2019) onderzoek dat in het onderwijs wordt verricht samengevat met de term 'onderwijsgebonden onderzoek' dat academisch onderzoek, praktijkgericht onderzoek en praktijkonderzoek omvat². Voor een

² Er bestaat ook beleidsonderzoek, dat we hier buiten beschouwing laten

goede focus op wat praktijkgericht onderzoek precies is, worden deze drie onderzoeksvormen kort toegelicht.

1c1. Academisch onderzoek

Academisch onderzoek vindt plaats aan de universiteiten en levert generieke kennis op.

1c2. Praktijkgericht onderzoek

Praktijkgericht onderzoek wordt uitgevoerd in en met de praktijk en levert zowel kennis, als concrete producten die direct in de onderwijspraktijk worden ingezet en die bijdragen aan schoolontwikkeling, professionalisering en aan het vergroten van de kennisbasis over onderwijs (NRO, 2013). Volgens de NRO³ die een impactstudie heeft verricht naar 119 mbo-onderzoeksvoorstellen draagt praktijkgericht onderzoek in samenwerking met het beroepenveld, de docenten en de studenten bij aan het verbeteren van de onderwijspraktijk van een mbo-instelling, letterlijk: "Praktijkgericht onderzoek is gericht op het verbeteren en vernieuwen van de onderwijspraktijk, waarbij de vraag van een groep onderwijsinstellingen, leraren of andere onderwijsprofessionals centraal staat. Door gebruik te maken van wetenschappelijke inzichten worden praktische toepasbare oplossingen voor deze praktijkproblemen of verbeterpunten gezocht", (NRO, 2013, p. 23). Praktijkgericht onderzoek stelt zich als doel om generaliseerbare kennis op te leveren die de context van de school overstijgt (Ros, van der Steen, & Timmermans, 2016).

3 Zie: <https://www.nro.nl/wp-content/uploads/2017/03/Call-for-Proposals-NRO-Praktijkgericht-Kortlopend-Onderzoek-2013.pdf>

1c3. Praktijkonderzoek

Praktijkonderzoek is volgens Andriessen (2014) onderzoek waarvan de vraagstelling wordt ingegeven door de beroepspraktijk en waarvan de opgedane kennis direct bij kan dragen aan de gebruikers van de beroepspraktijk. De vraagstelling van het onderzoek is gebaseerd op een praktijkprobleem van de eigen school, het onderzoek wordt uitgevoerd in de eigen school en draagt bij tot een oplossing van het praktijkprobleem in school. De oplossingen hebben dus betrekking op de context van de eigen school en overstijgen niet de schoolpraktijk. Praktijkonderzoek draagt bij aan de professionele ontwikkeling van individuele docenten en minder aan de schoolontwikkeling en is een geschikt middel voor de professionalisering van docenten (Admiraal, Smit, & Zwart, 2012; Meijer, Meirink, Lockhorst, & Oolbekkink-Marchand, 2010; Oolbekkink, Van der Steen, & Nijveldt, 2014; Vrijnsen – de Corte, 2012; Zwart, Smit, & Admiraal, 2015).

1c4. Onderscheid en samenhang diverse typen onderzoek

De eerder beschreven typen van onderzoek verschillen volgens Aarts et al. (2019) op het gebied van de doelen die nagestreefd worden en het soort kennis dat het onderzoek genereert. Vorm en kenmerken van 'onderwijsgebonden onderzoek' hebben de auteurs Aarts et al. (2019, p. 4) in de volgende tabel samengevat.

Tabel 1. De keten van onderwijsgebonden onderzoek: vormen en kenmerken

Onderzoek	Hoofddoel	Type kennis	Door wie? Samenwerking
Academisch onderzoek Bijv: onderwijskundig onderzoek	Kennisontwikkeling	Generieke kennis	Academici, meestal buitenstaanders
Praktijkgericht onderzoek Bijv: onderzoek door practoraten	Ontwikkeling onderzoekend vermogen mbo-instellingen en schoolontwikkeling beroepsopleidingen	Contextgebonden kennis; maar door bundeling ook generieke kennis	Professionals van binnenuit en academici, in Samenwerking
Praktijkonderzoek Bijv: docentonderzoek in eigen klas/school en begeleid door practoraten	Professionele ontwikkeling van docenten en onderwijsteams	Contextgebonden kennis	Professionals van binnenuit

(Bron: Aarts, Hulsker en Imants, 2019, www.script-onderzoek.nl, februari 2019, bewerkt.)

1c5. Samenvattende conclusies onderzoek in het mbo

Concluderend kan gesteld worden dat er op dit moment nog veel verschillende visies en varianten zijn van onderzoek binnen het mbo. Wat goed onderzoek is, hangt mede af van de

inhoud van de vraagstelling en het niveau van analyse. De definitie van wat “goed” praktijkgericht onderzoek in deze context is, moet zich binnen de mbo-sector nog uitkristalliseren en verdient de aandacht van betrokkenen verbonden aan de practoraten van de Stichting ‘Ieder mbo een practoraat’, voor wat betreft de voorbereiding, uitvoering en valorisatie van het praktijkgericht onderzoek in het mbo.

Op basis van de eerste observaties in 2018 van de practoraten heeft de Kwaliteitscommissie ‘Ieder mbo een practoraat’ (2018) geconstateerd dat er twee typen practoraten zijn die ieder een verschillende onderzoeksagenda hanteren. Het eerste type practoraat bundelt contextgebonden kennis binnen de mbo-instelling gericht op innovaties en professionele ontwikkeling van docenten. Het tweede type practoraat voert praktijkgericht onderzoek uit. Voor beide practoraten geldt dat hun onderzoeksmethodologie wordt gekozen op basis van vraagstelling en analyseniveau waarop de resultaten worden gepresenteerd.

Bijlage 4. Referenties

- Aarts, R., Hulsker, J., en Imants J. (2019). School- en onderzoekspraktijk. Www.script-onderzoek.nl.
- Admiraal, W., Smit, B., & Zwart, R. (2012). Academisch docentschap in het basis- en voortgezet onderwijs: Aard en betekenis van onderzoek van docenten naar hun onderwijspraktijk. Eindrapportage van project 411.11.691 In opdracht van de Programmaraad Onderwijsonderzoek (PROO) van de Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijke Onderzoek (NWO)
- Aken, J. van, & Andriessen, D. (2011). Handboek ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek: Wetenschap met effect. Amsterdam: Boom/Lemma.
- Andriessen, D. (2014). Praktisch Relevant en Methodisch Grondig? Dimensies van Onderzoek in het HBO. Openbare Les. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Forum voor Praktijkgericht onderzoek (2012). Forum voor Praktijkgericht onderzoek. Bouwstenen voor de lector. Den Haag; Vereniging Hogescholen.
- HBO Raad (2011). Kenmerken, randvoorwaarden en criteria van Praktijkgericht Onderzoek. Den Haag: HBO Raad.
- Heikkinen, H. L., de Jong, F. P., & Vanderlinde, R. (2016). What is (good) practitioner research?. *Vocations and Learning*, 9(1), 1-19.
- Hooge, E.H., Janssen, S.K., Look, van K., Moolenaar, N. & Slegers, P. (2015). Bestuurlijk vermogen in het primair onderwijs. Mensen verbinden en inhoudelijk op een lijn krijgen om adequaat te sturen op onderwijskwaliteit. Tilburg: TIAS School for Business and Society, Tilburg University.
- Kwaliteitscommissie 'Ieder mbo een practoraat' (2018). Verslag aan het bestuur. Amsterdam: Mediacollege.
- Martens, R., Kessels, J., De Laat, M. F., & Ros, A. (2012). Praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek. Onderzoeksmanifest. Heerlen: LOOK - Open Universiteit Nederland.
- Meer, M. van der, & E. Verheijen (2018). De blik van buiten: de kennisinfrastructuur en professionalisering van het middelbaar beroepsonderwijs. Een analyse van vier sectoren. 's-Hertogenbosch: ecbo.
- Meer, M. van der, Scheerens J. en Stevens R. (2018). Practoraten: Impuls in het mbo. Science Guide (<https://www.scienceguide.nl/2018/06/practoraten-in-het-mbo-een-impuls-voor-onderwijskwaliteit/>)
- Meijer, P., Meirink, J., Lockhorst, D., & Oolbekkink-Marchand, H. (2010). (Leren) onderzoeken door docenten in het voortgezet onderwijs. *Pedagogische Studiën*, 87(4), 232-252.
- Oolbekkink, H., Van der Steen, J., & Nijveldt, M. (2014). A study of the quality of practitioner research in secondary education: impact on teachers and school development. *Educational Action Research*, 22(1), 122-139.

- Ros, A. (2015). Organisatie van praktijkonderzoek in de school. Kwaliteitsreeks van het Steunpunt Opleidingsscholen van de PO Raad en de VO-raad.
- Ros, A., Amsing, M., Ter Beek, A., Beek, S., Hessing, R., Timmermans, R., & Vermeulen, M. (2013). Gebruik van onderwijsonderzoek door scholen. Onderzoek naar de invloed van praktijkgericht onderzoek op schoolontwikkeling. 's-Hertogenbosch: KPC Groep.
- Stichting Ieder mbo een practoraat (2018). De beweging krijgt richting. Amsterdam: Mediacollege.
- Teurlings, C., Beek, S. (2016). Impactstudie kortlopend praktijkgericht onderwijsonderzoek: bevindingen en conclusies in opdracht van het NRO (projectnummer 405-16-529). Publieksversie. Den Haag: NRO.
- Thijs, A. & Akker, J., van den (2009). Leerplan in ontwikkeling. Enschede: SLO.
- Vrijnsen – de Corte, M. (2012). Researching the Teacher - Researcher. Practice-based research in Dutch professional development schools. Proefschrift. Eindhoven: Eindhoven School of Education.
- Wassink, H. (2016). Zinvol onderwijsonderzoek: niet antwoorden maar vragen. Opgehaald 3 maart 2019 via <https://onderzoekonderwijs.net/2016/01/28/zinvol-onderwijsonderzoek-niet-antwoorden-maar-vragen/>
- Zwart, R., Smit, B., & Admiraal, W. (2015). "Docentonderzoek nader bekeken: een reviewstudie naar de aard en betekenis van onderzoek door docenten. Pedagogische Studiën, 92: 131–248.